

Gospodine glavni ravnatelju,  
gospodine predsjedniče Glavne konferencije,  
gospodine predsjedniče Izvršnoga vijeća,  
uzoritosti,  
ekscelencije,  
dame i gospodo,

radostan sam što se danas nalazim u ovoj skupštini narodā, gdje se susreću jezici i kulture kako bi zajednički surađivali na projektu koji obuhvaća cijelu ljudsku obitelj: “doprinosti očuvanju mira i sigurnosti jačanjem suradnje među narodima putem odgoja, znanosti i kulture, radi osiguranja općega poštovanja pravde, zakona, ljudskih prava i temeljnih sloboda” (Ustav Organizacije Ujedinjenih naroda za odgoj, znanost i kulturu; čl. 1., st. 1.).

Doista, zajedničko izgrađivanje pravednoga svijeta sam je temelj međunarodne suradnje. Naša iskustva, sposobnosti i stručna znanja usmjerena su na stvaranje prostora koji je otvoren svima i plodan za svakoga, kako bi svaki narod mogao rasti u miru.

Kao svjedok mira upućujem srdačan pozdrav vama, predstavnicima država članica i promatračima, predstavnicima međunarodnih organizacija, akademske zajednice i civilnoga društva. Zahvaljujem gospodinu Khaledu El-Enanyju, glavnome ravnatelju ove Organizacije, na njegovu srdačnom pozivu i riječima dobrodošlice koje nam je uputio.

Kao pastir donosim vam riječ Crkve koja se uvijek iznova obraća svim narodima te svim ženama i muškarcima dobre volje kao “poruka” i “susret” (usp. sv. Pavao VI., *Ecclesiam suam* 67).

Projekt zajedničke izgradnje pravednoga svijeta podudara se s poslanjem koje smo tijekom povijesti naučili dijeliti. U tome pogledu UNESCO predstavlja i ostvarenje i sredstvo za nastavak toga djela s još većim zauzimanjem u različitim područjima našega djelovanja.

Godine 2027. navršit će se 75. obljetnica prisutnosti Svete Stolice pri UNESCO-u. Ta prisutnost proizlazi iz uvjerenja da budućnost prije svega ovisi o poštovanju i promicanju neotuđivoga dostojanstva svakoga ljudskog bića stvorenoga na sliku Božju.

Z

ato ovu Organizaciju smatramo povlaštenim sugovornikom u službi općega dobra, koje je “društveni oblik dostojanstva” što ga svi od početka i na jednak način dijelimo (usp. *Magnifica humanitas* 59).

Od 1952. godine Stalno promatračko izaslanstvo Svete Stolice prati i podupire inicijative UNESCO-a iz te perspektive, pridonoseći dijalogu među narodima kako bi se promicao autentičan ljudski razvoj, koji je takav samo ako je usmjeren “na promicanje svakoga čovjeka i cijeloga čovjeka” (sv. Pavao VI., *Populorum progressio* 14).

Govoreći pred ovom skupštinom, moj časni prethodnik, sveti Ivan Pavao II., podsjetio je da “ljudski rod živi od umjetnosti i razuma”. Budući da “čovjek živi uistinu ljudskim životom zahvaljujući kulturi” (Govor UNESCO-u, 2. lipnja 1980., br. 6), pojam kulture označava način postojanja po kojemu čovjek daje smisao svemu što čini.

Četrdeset i šest godina poslije, dok obnavljam spremnost Svete Stolice na suradnju, pozivam vas da UNESCO ne promatrata samo kao uglednu međunarodnu ustanovu, nego kao mjesto na kojemu čovječanstvo promišlja o samome sebi, o svojoj povijesti i svojoj budućnosti. Promicanje odgoja, znanosti i kulture nemoguće je bez promicanja života muškarca i žene koji su njihovi nositelji i stvaratelji.

Na području odgoja Katolička crkva posjeduje vrlo dugu tradiciju. Već stoljećima njezine zajednice osnivaju škole i sveučilišta, poučavaju čitanju i pisanju te djeluju i u najsiriromašnijim i najudaljenijim krajevima svijeta.

Globalnim odgojnim savezom, moj prethodnik papa Franjo želio je to iskustvo uključiti u šire odgojno savezništvo otvoreno doprinosu svih ljudi. No, ono što vam želim prenijeti nisu prije svega djela, nego uvjerenje iz kojega ona proizlaze.

Ni jedan odgoj nije potpun ako se ne suoči s pitanjem smisla. Sveti Ivan Pavao II. podsjetio je da odgajati znači pomoći čovjeku da više "bude", a ne samo da više "ima", prepoznajući u njemu i onu transcendenciju osobe koja pripada punini njegova čovještva.

U našoj skupštini stoga zasluhuje posebnu pažnju jedno temeljno pitanje koje nam se nameće sa svom ozbiljnošću: što znači biti čovjek?

Svaka se kultura susreće s tim pitanjem, koje predstavlja sjecište svakoga znanja, umjetnosti i religije. Ni u 21. stoljeću ne možemo uzimati zdravo za gotovo da znamo tko je čovjek i što znači živjeti istinski ljudskim životom.

Svaki je naraštaj pozvan suočiti se s tim kulturnim izazovom, osobito pred tragedijama koje se, nažalost, i danas ponavljaju.

Najprije, čovjek je onaj koji je začet i rođen. Biti čovjek znači prije svega biti sinovi i kćeri. Nitko od nas nije izabrao da bude rođen. Nitko nije odlučio od koga će, kada ili gdje doći na svijet. Ta očita činjenica osvjetljava ne samo biološku nego i moralnu istinu: kao djeca svi smo braća i sestre. Naše je čovještvo od samoga početka dar i kušnja, obećanje i odgovornost. Za sve ljude rođenje podrazumijeva izvornu povezanost, zajedništvo života koje ima svoj izvor u obitelji i u njoj nalazi prvo mjesto odgoja.

Drugo, svi se rađamo goli i potrebiti. Siromašni smo već samim rođenjem: potrebni kruha i riječi, skrbi i ljubavi, svega onoga što hrani tijelo i dušu. To dobro znamo, a ipak, odrastajući, riskiramo to zaboraviti. Posljedice toga zaborava najteže pogađaju upravo potrebite, svaki put kada je njihovo ljudsko dostojanstvo izdato ili odbačeno, iskorištavano ili prevareno.

Zaborav vlastitoga rođenja zamagljuje poimanje ljudskoga života jer ga odvaja od zajedničke povijesti kojoj svi pripadamo. Tada se život više ne promatra kao dar, nego kao objekt profita. Ne doživljava se više kao poziv na brigu i odgovornost, nego kao proizvod koji valja iskoristiti.

Upravo nas ta dramatična alternativa podsjeća da biti čovjek znači po naravi biti slobodan. Budući da je svaki od nas sin i kći, naša sloboda započinje odgovorom na slobodu onoga koji nam prvi upućuje riječ, bilo gestama ljubavi ili odbacivanja, prihvaćanja ili napuštanja.

Treće, spomen na naše zajedničko čovječstvo znači priznati da je ono veličanstveno, prepuno mogućnosti, premda obilježeno mnogim zlima i nepravdama. Oni koji djeluju na području odgoja, znanosti i kulture, na poseban su način pozvani skrbiti se za svaku osobu kako bi zasjala ljepota naše slobode.

Ta ljepota ima ime: pravednost. Sloboda je lijepa kada je usmjerena dobru i istini; izobličuje se kada sklizne u samovolju, nasilje i žeđ za moći. Biti čovjek stoga podrazumijeva odgovornost pred izazovima povijesti. Čovjek je onaj koji raste, uči i radi umom i rukama. Svojim zalaganjem može obrađivati zemlju ili ju nagrđivati, stvarati umjetnost ili razarati.

U ovom trenutku moramo priznati da je najstrašnije od svih "ljudskih djela" rat, jer se u njemu i sama znanost stavlja u službu neljudske volje za uništavanjem i ubijanjem.

U tom se smislu Preambula Ustava UNESCO-a otvara riječima koje i danas zadržavaju iznimnu aktualnost: "Budući da ratovi nastaju u dušama ljudi, upravo se u dušama ljudi moraju izgraditi obrane mira."

Te su riječi napisane neposredno nakon Drugoga svjetskog rata, najrazornije tragedije prošloga stoljeća. Čovječanstvo je tada shvatilo da se znanstveni napredak, odvojen od mudrosti, može pretvoriti u razorno oružje; da kultura, kada se podredi ideologiji, može postati laž i propaganda; te da se odgoj, kada se odrekne istine, pretvara u sredstvo manipuliranja savjestima.

Države utemeljiteljice UNESCO-a razumjele su da su međunarodni ugovori nužni, ali sami po sebi nisu dostatni. Potrebna im je kultura mira i zajedničko zauzimanje koje će ih podupirati. Mir se ne može graditi samo ugovorima niti kompromisima između suprotstavljenih sila. Mir je istinski kada proizlazi iz krjeposti pravednosti više nego iz pukoga sporazuma, iz ispravne volje više nego iz nestabilne ravnoteže interesa. Samo ispravna volja može u drugome prepoznati brata ili sestru, osobu jednaku sebi.

Osamdeset godina poslije riječi vašega Ustava nisu izgubile ništa od svoje snage. Ipak, svjedoci smo koliko je to zajedničko načelo ugroženo različitim oblicima barbarstva koji raspiruju suparništva i sukobe. Među izazovima koji se danas postavljaju pred svijet znanosti i odgoja posebno želim istaknuti one povezane s područjem tehnologije. Naši naponi moraju biti usmjereni na to da nove tehnologije ostanu u službi ljudske osobe, a ne da postanu još jedno sredstvo dominacije i nepravde.

Tijekom stoljeća mnogi su poslovi koje su nekada obavljali ljudi povjereni strojevima, čije su se mogućnosti neprestano širile. U novije vrijeme nekim je umjetnim sustavima čak pridruženo ime koje označava našu sposobnost mišljenja: inteligencija. Istodobno, međutim, naše ideje i naši odnosi riskiraju osiromašiti u procesu dehumanizacije. Paradoks postaje sve očitiiji: dok se "inteligencija" pripisuje računalnim sustavima, sve teže prepoznavamo neotuđivo dostojanstvo ljudskih osoba, čiji se život vrednuje prema kriteriju učinkovitosti te ih se, kada se više ne smatraju korisnima ili produktivnima, odbacuje.

Ta bolna stvarnost poziva nas na razmišljanje o krhkosti ljudske naravi, ali i o neizmjernom dostojanstvu svake osobe, dostojanstvu koje ostaje netaknuto i u najtežim okolnostima, sve do samoga časa smrti. Da, čovjek je onaj koji se rađa, ali i onaj koji umire. Naše dostojanstvo

ne uništavaju bolest ni patnja, niti ono ovisi o sposobnostima ili postignućima pojedinca. Naprotiv, ono zahtijeva brižnu i ljubaznu skrb u svakoj životnoj dobi.

Za kršćansku vjeru otajstvo ljudske osobe nalazi svoje puno svjetlo u Kristu, koji, "objavljujući otajstvo Oca i Njegove ljubavi, potpuno otkriva čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva" (Gaudium et spes 22). U Njegovu svjetlu svaka nam se osoba pokazuje kao stvorenje koje Bog želi i ljubi. To svjetlo pomaže nam također dublje razumjeti smisao našega zajedničkog ljudskog iskustva.

Dame i gospodo, uime naše zajedničke povijesti, vi, muškarci i žene posvećeni znanosti, trajno ste pozvani na suradnju kako bi iz različitosti pogleda moglo sazrijevati zajedništvo razumijevanja, a iz zajedništva razumijevanja sklad djelovanja. Taj se sklad očituje u poslanju UNESCO-a kada on postaje jedinstven glas najuzvišenijih nastojanja za dobro i skrb o čovječanstvu. Gdje postoji sklad, postoji i suglasje među različitim glasovima, a time i sloga među narodima koje predstavljate.

U tom bih smislu želio posegnuti za dvjema slikama iz Svetoga pisma, velikoga kulturnog koda čovječanstva: babilonska kula i događaj Pedesetnice. Predlažem ih kao dva načina prikazivanja jedinstva ljudske obitelji koja je i danas neprestano pozvana razlučivati smjer i smisao povijesti kojom prolazi. Ti nam biblijski prikazi, naime, donose dvije društvene stvarnosti koje nas potiču na promišljanje o okolnostima našega vremena.

Kula babilonska predstavlja jedinstvo nametnuto vlašću i nadmoći (usp. Post 11,4). Istodobno, ta građevina pokazuje da moć, što više tlači, to više slabi, otkrivajući svoje neljudsko lice. To je vidljivo u patnjama i nepravdama koje uzrokuje samovolja vlasti, kao i u izrabljivanju koje ranjava društvo i okoliš. Povijest nas uči da su mnoga carstva slavila vlastitu silu prije nego što su se istrošila i srušila poput tornja. Plod takve oholosti, uzdignute i potom uništene, jest raspršenost. Težnja da čovjek postane poput Boga i podvrgne narode jedinstvenomu jarmu dovodi do pomutnje jezika i općega nerazumijevanja.

Umjesto da dosegne nebo, kako je namjeravao, babilonski se toranj ruši ostavljajući za sobom dvostruku posljedicu. Kao što je jedinstvo koje je nametao bilo prisilno, tako je i različitost koja nastupa nakon njegova sloma obilježena sukobom. Napast Babilona ponovno se pojavljuje u globalizaciji bez bratstva, u pohlepnom financijskom kolonijalizmu, u ideološkim nametanjima i u svim onim "kontaktima bez odnosa" koji ljudski život svode na trgovinu. I sama znanost, kada se svede na tehniku moći, više ne služi uzdizanju ljudske osobe, nego prijeti degradacijom plodova ljudskoga rada.

Danas raspoložemo sredstvima sposobnima trenutačno povezati ljude i kontinente, a ipak svjedočimo novim oblicima osamljenosti, materijalnoga i duhovnoga siromaštva te napuštenosti. Komunikacija je postala mnogo brža, ali ne nužno i istinitija; informacija je obilnija, ali nije isto što i mudrost. Bez zajednički prihvaćenih etičkih načela, sredstva komunikacije mogu umnažati lažne informacije ili širiti riječi lišene značenja, priječeći dijalog umjesto da ga promiču.

Umjetna inteligencija dodatno naglašava taj problem. Premda takvi sustavi mogu povezivati i obrađivati goleme količine podataka, nisu sposobni odgovoriti na pitanja o smislu ljudskoga postojanja, jer ono svoje korijene ima u proživljenom iskustvu. A čovjek ne može živjeti bez

smisla. Smisao je kisik ljudskoga duha. Zato komunikacijski izazovi, koji su uvijek i odgojni izazovi, ponovno stavljaju pitanje istine u središte razmišljanja kao pitanje društvene pravednosti i povijesne odgovornosti.

Zbog toga je odgoj na tom području od presudne važnosti te s odobravanjem pozdravljam UNESCO-ov program Medijske i informacijske pismenosti (MIL), koji promiče odgovornu uporabu medija i digitalnih tehnologija.

Bez istine, jezik lako postaje podložan logici nasilja i samovolji moćnika. Drugi se tada isključuju u ime profita, a nevini ubijaju u ime slobode. Umjesto da poštuju zakon, oni koji imaju moć, pozivaju se na njega kada služi njihovim interesima, a zanemaruju ga kada ih ograničava, pretvarajući čak i pravednost u robu koja se može kupovati i prodavati.

Ako priznamo da iskvarenost zakona proizlazi iz iskvarenosti ljudskoga srca, tada ćemo razumjeti kako svaka znanost riskira izgubiti svoj smisao bude li odvojena od etike, prestajući tako služiti ljudskom dostojanstvu i odražavati ga.

Stoga pozivam cijelu međunarodnu zajednicu da posebnu pozornost posveti zaštiti djece i mladih. U digitalnom dobu njihova ranjivost nikad ne smije postati prilikom za iskorištavanje.

Neka nove tehnologije podupiru njihov rast, obrazovanje i međuljudske odnose, čuvajući njihovu slobodu mišljenja i razlučivanja te uvijek ostajući u službi dostojanstva ljudske osobe. Iskrivljenje kulture o kojemu govorimo nalazi svoje ozdravljenje na Pedesetnici. Ondje poruka mira biva prihvaćena kao radosna vijest svim narodima. Taj navještaj proglašava Kristovo uskrsnuće, pobjedu života nad smrću i spasenje koje svijetu daruje nadu. Na dan Pedesetnice trg postaje mjesto na kojemu se slavi mir koji iscjeljuje svaku povredu ljudskoga dostojanstva. Svatko čuje tu poruku "na svom jeziku", a zajedništvo nipošto ne ukida različitost (usp. Dj 2,8). Naprotiv, omogućuje različitosti da procvjeta u skladu glasova i lica. U navještaju mira raznolikost kultura postaje nositeljicom opće istine. Tako nas biblijska poruka upućuje na put prema onome za čim svi tragamo: "onom jedinstvu koje ne poništava razlike, nego vrednuje osobnu povijest svakoga čovjeka te društvenu i vjersku kulturu svakoga naroda". Takvo zajedništvo među svim narodima ne ostvaruje nadmoć Babilona, nego mir Pedesetnice. Svaka kultura ostvaruje svoju najuzvišeniju mudrost kada traži mir i dobro svih te svjedoči istinski smisao našega čovječstva.

Tko djeluje na području odgoja, zna da nas samo istina oslobađa. Tko poučava i istražuje, zna da nas zabluda čini robovima neznanja i praznovjerja. Kad god osjetimo prepreke na putu svojega poslanja, sjetimo se da postoji samo jedna zemlja za sve ljude i jedna zajednička ljudska narav.

Ljudsku osobu nije moguće razumjeti rastavljajući ono što pripada jedinstvenoj cjelini: tijelo i dušu, osobni život i odnose, naš odnos prema drugima i prema stvorenomu svijetu. Sve je uključeno u jedinstvo našega postojanja. Zato obrađivati zemlju znači istodobno njegovati čovječanstvo koje na njoj živi.

Na tu su zadaću pozvani i odgoj i znanost. Uostalom, i samo podrijetlo riječi "kultura" upućuje na njegovanje i obrađivanje. Stoga ponovno upućujem poziv svojih prethodnika da

zajedno skrbimo za ljudsku osobu i za stvoreni svijet. Papa Benedikt XVI. govorio je o potrebi ekologije ljudske osobe, a papa Franjo razvio je pogled cjelovite ekologije.

Mjerilo kojim se prosuđuje naše zauzimanje jest briga za najmanje i najsiromašnije: za djecu pod majčinim srcem i djecu pogođenu ratovima, za osobe s tjelesnim i intelektualnim teškoćama, za starije osobe, migrante i izbjeglice te za sve one koje oholost odbacuje kao neproduktivne. Oni su pravi ispit vjerodostojnosti naših tvrdnji o poštovanju ljudskoga dostojanstva, čija se zaštita i promicanje protežu i na stvoreni svijet. Suprotno tomu stoji logika izrabljivanja i grabeži koja iz svakoga živoga bića nastoji izvući najveću moguću korist, trošeći bez čuvanja i uništavajući bez njegovanja. Današnja ekološka kriza stoga je ujedno i antropološka kriza. Crkva je uvjerena da svaka kultura u sebi nosi mudrost koja dozrijeva u svojevrsnom ekosustavu narodā. Pravo životno okružje ljudske osobe jest društvo, ne samo fizički prostor poput pustinje ili oceana za životinje, nego moralno i relacijsko okružje. U društvenome miru narodi napreduju u pravednosti.

UNESCO upravo ovdje nalazi sažetak svoje uzvišene odgojne i znanstvene zadaće: u strpljivu radu na izgradnji mira.

Pred brojnim i složenim izazovima našega vremena svijet promatra međunarodne ustanove s pomiješanim osjećajima. S jedne su strane pozvane odgovoriti na izazove koje ni jedna država ne može riješiti sama. S druge strane, i same proživljavaju krizu djelotvornosti, osobito kada se dijalog smatra zaprekom djelovanju, a ne sredstvom za mir; ili oblikom licemjerja, a ne prigodom za zajedničko traženje dobra.

Nasuprot tim tendencijama, potrebno je promicati krjepost koja se danas čini jednako rijetkom koliko i potrebnom: povjerenje. Povjerenje da razlike nisu nužno prijetnja. Povjerenje da iskren susret može donijeti veće dobro od onoga koje bi pojedinac mogao ostvariti sam.

Sveta Stolica želi unositi takvo povjerenje u UNESCO i u druge međunarodne organizacije, svjesna da svaki narod posjeduje bogatstvo koje može podijeliti na putu prema istinskom napretku, a njega jedino mir može jamčiti.

Ne radi se o naivnom optimizmu koji zanemaruje poteškoće, nego o ustrajnosti u nadi da je dobro uvijek moguće. Svako dijete koje dolazi na svijet nosi sa sobom nadu. Svaki muškarac i svaka žena koji svoj život posvećuju traženju istine, čine čin nade.

Neka UNESCO svjedoči tu nadu promičući razumijevanje među narodima putem dijaloga njihovih kultura. Vjerujemo da je odgoj sredstvo za prevladavanje uzajamnih strahova te da znanost može služiti životu svakoga čovjeka, sijući u sadašnjosti dobru žetvu budućnosti. To povjerenje hrani našu nadu koja se očituje u ljubavi, odnosno u služenju bližnjemu. Budemo li se svi dosljedno posvetili svojem uzvišenom čovječstvu, mir će napokon moći procvasti.

U suradnji na tom djelu, religijske tradicije imaju kulturno nužnu i nezamjenjivu ulogu. One izražavaju čovjekova pitanja o podrijetlu života i njegovu svršetku te pomažu otkrivati prvi i posljednji smisao postojanja, koji se odražava u svakodnevnim životnim izborima.

Kada muškarci i žene dobre volje svoja djela usmjeravaju Bogu, pluralizam kultura ne raspršuje se u neredu Babilona. Čovječanstvo tada ponovno pronalazi zajedničko traženje smisla, usmjereno odredištu koje nije smrt. Mi ne kročimo prema ništavilu.

Zato ljudska duša, u svom odnosu s Bogom, još snažnije osjeća poziv da izgrađuje mir putem saveza narodā koji se prepoznaju kao djeca istoga Oca i kao braća i sestre.

Stoga želim da naš susret učvrsti zauzetost svakoga od nas za neumoran rad kako bi svijest o pripadnosti jedinstvenome čovječanstvu postala življa, djelotvornija i odgovornija.

Ujedno želim iskreno zahvaliti svim djelatnicima UNESCO-a koji stručno i predano vrše ovo uzvišeno poslanje: izgrađivati mir njegujući svaku znanost i svaku umjetnost čovječanstva. Ove riječi povjeravam svima vama, narodima koje predstavljate, a na osobit način mladima. Upravo nove generacije s najvećom pozornošću promatraju naše djelovanje.

Dok podupiremo njihovu žeđ za pravednošću, sa zahvalnošću i poštovanjem zazivam na sve vas i na vaše narode obilje blagoslova Boga, svemogućega i milosrdnoga Stvoritelja.

Hvala.